

Лада Тесфайє*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Харків, Україна)*

Поєднання старих і нових інституціональних підходів у дослідженні форм правління та політичних режимів

Метою статті є дослідження ефективності поєднання у політологічній науці «старого інституціоналізму» та «нового інституціоналізму» при аналізі форм правління та режимів правління.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що його предметом є сьогоденні глобальні реалії. Досягнуто такі головні результати: доведено придатність для застосування методологічної спадщини «старого інституціоналізму»; показано шляхи поєднання нормативної теорії інститутів з іншими впливовими версіями «нового інституціоналізму»; порівняно результативність різних форм державного правління; опрацьовано нову класифікацію держав за приналежністю до одного з типів політичних режимів. Зроблено наступні висновки. «Старий інституціоналізм», зокрема формально-правовий аналіз, зберігає значний науковий потенціал, який було продемонстровано й реалізовано в дослідженні форм правління держав сучасного світу. Показано, що інституційний аналіз працює більш результативно у випадку поєднання нормативної теорії інститутів з іншими напрямками «нового інституціоналізму». Доведено, що з позиції політичних наук варто розмежовувати дві частини сучасного світу — світ демократії (109 відносно великих країн) і світ авторитаризму (57 відносно великих країн). У межах першого виокремлено (за індексом демократії) п'ять груп держав, а саме: 1) досконалі демократії — 12 країн; 2) високорозвинені демократії — 24 країни; 3) середньорозвинені демократії — 22 країни; 4) базові демократії — 28 країн; 5) загроженої демократії — 23 країни. У нашій класифікації за категоріями держав світ демократії поділяється на ядро, яке складають країни сталої демократії (перші три групи — 58 держав), і периферію, яку складають країни демократії, що виникає чи відновлюється (останні дві групи — 51 держава).

Ключові слова: інституційний аналіз у політичних науках, державне управління та публічне адміністрування, «старий інституціоналізм», формально-правовий аналіз, «новий інституціоналізм», нормативна теорія інститутів, форми (системи, типи, режими тощо) державного правління, індекс демократії «Економіст інтеліґенс юніт», світ демократії, нова класифікація демократичних держав світу за типами політичних режимів, ядро і периферія світу демократії

Lada Tesfaie*H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)*

Joining of Old and New Institutional Approaches in Research of Forms of Government and Political Regimes

The aim of the article is to study the effectiveness of the combination in political science of "old institutionalism" and "new institutionalism" in the analysis of forms of government and regimes of government.

Relevance of the study is conditioned by its subject matter that consists of present-day global realities. Such main results have been achieved: it has been proved that methodological heritage of "old institutionalism" is suitable for research implementation; ways of joining the normative theory of institutions with other influential versions of "new institutionalism" have been demonstrated; the efficiency of different forms of government has been compared; new classification of states by belonging to a type of political regimes has been elaborated. The following conclusions are made. "Old institutionalism", including formal-legal analysis, maintains considerable research potential, that has been demonstrated and realized in the study of forms of government of the states of the present-day world. It is shown that institutionalist analysis works more efficiently if the normative theory of institutions is combined with other versions of "new institutionalism". It has been proved, that from the political sciences viewpoint two parts of contemporary world are worth of differentiation: the world of democracy (109 relatively big countries) and the world of authoritarianism (57 relatively big countries). In the first one five groups of states have been separated by the EIU's Democracy Index, namely: (1) perfect democracies — 12 countries; (2) high-developed democracies — 24 countries; (3) mid-developed democracies — 22 countries; (4) basic democracies — 28 countries; (5) fragile democracies — 23 countries. Under our classification the world of democracy is divided (by categories of states) onto the core, that consists of the countries of sustainable democracy (the first three groups — 58 states), and the periphery, that consists of the countries of emerging or restoring democracy (the last two groups — 51 states).

Keywords: *Institutionalist Analysis in Political Sciences, Government and Public Administration, "Old Institutionalism", Formal-legal Analysis, "New Institutionalism", Normative Theory of Institutions, Forms (Systems, Types, Regimes and so on) of Government, EIU's Democracy Index, World of Democracy, New Classification of Democratic States of the World by Types of Political Regimes*

Вступ

Актуальність проведеного дослідження зумовлена необхідністю застосування інституціонального підходу до аналізу політичної системи, форм правління та політичних режимів сучасного суспільства. Процес демократизації містить у собі постійні суперечності між традиційним і інноваційним здійсненням політичного правління. Теоретико-методологічне обґрунтування органічного поєднання основних версій «старого» і «нового» інституціоналізму є необхідним та актуальним як для політичної науки, так і для практики політичного будівництва в Україні. Інституційний аналіз є найбільш результативним типом аналізу у випадку поєднання теорій політичних інститутів з аналізом різних форм правління та політичних режимів.

Дослідженням різних аспектів інституціоналізму присвячували роботи такі вчені, як М. Дюверже, В. Родс, Дж. Марч, Й. Ольсен та інші. У статті спиратимемося на праці таких українських вчених, як В. С. Бакіров, А. Ф. Колодій, В. С. Литвин, М. І. Сазонов, В. М. Шаповал й ін. Визначний внесок у дослідження проблематики політичних інститутів і процесів було зроблено в колективній монографії «Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу» за редакцією В. С. Бакірова та М. І. Сазонова (Bakirov & Sazonov [Eds.], 2008). Пізнавальні можливості нового інституціоналізму («неоінституціоналізму») в політичних дослідженнях були охарактеризовані відомою львівською дослідницею А. Ф. Колодій (Kolodii, 2010). Ґрунтовний аналіз уявлень про форму та систему державного правління здійснив у підсумковій індивідуальній монографії В. С. Литвин (Lytvyn, 2018).

Але треба зазначити, що в сучасній політологічній науці не було системно проаналізовано основні версії «старого» і «нового» політологічного інституціоналізму з метою використання в реаліях сьогоденного світу, в умовах різних форм правління та політичних режимів.

Відповідно метою статті є дослідження ефективності поєднання у політологічній науці «старого інституціоналізму» та «нового інституціоналізму» при аналізі форм правління та режимів правління.

Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань: дослідити методологічну спадщину «старого інституціоналізму»; проаналізувати перспективи поєднання нормативної теорії інститутів з впливовими версіями «нового інституціоналізму»; порівняти результативність різних форм правління на прикладі світових держав; розглянути можливість уточнення класифікації держав за приналежністю до одного з типів політичних режимів, особливу увагу звернувши на країни «світу демократії».

Результати дослідження

У світовій політичній науці немає єдності стосовно категоріального позначення форм правління та режимів правління. Зокрема, видатний французький правознавець, соціолог і політолог М. Дюверже, починаючи з 1970 р., першим став систематично застосовувати французькою термін «напівпрезиденталізм» (англ. — semi-presidentialism) (Elgie, 2014, p. 1), в англomовній статті 1980 р. характеризував напівпрезидентське правління як нову модель політичної системи (Duverger, 1980, p. 165). З-поміж інших найавторитетніших фахівців американський політолог Д.Дж. Семюелз розглядає відповідне питання в контексті поділу державної влади, стверджуючи, що вчені звичайно ідентифікують три його «версії», а саме: парламентаризм (англ. parliamentarism), «чистий» президенталізм, або «чисто» президентське правління (англ. pure presidentialism), і напівпрезиденталізм, або «напівпрезидентське» правління (англ. "semi"-presidentialism) (Samuels, 2007, p. 704).

Австрійський політолог В.К. Мюллер так само в контексті дослідження поділу влади розглядає парламентаризм, президенталізм і напівпрезиденталізм (англ. parliamentarism, presidentialism, semi-presidentialism) та інші подібні феномени як типи державного

правління (управління, врядування; англ. types of government) або способи (англ. ways) його організації (Müller, 2011, p. 142—143). Визначний ірландський політолог Р. Елджі (1965—2019) подібно до М. Дюверже багато писав, зокрема, про напівпрезидентські системи (англ. semi-presidential systems) державного правління (див., напр.: Elgie, 2014, p. 1—8). Натомість у присвяченій пам'яті і науковому внеску Р. Елджі цьогорічній статті його соратник та учень італійський політолог Дж. Пассареллі вживає терміни «напівпрезидентський режим» (англ. semi-presidential regime) тощо (Passarelli, p. 563-).

Таким чином, можна констатувати той факт, що політична наука знаходиться у пошуку уніфікованих визначень форм правління та політичних режимів та формуванні категоріального апарату, що відображає сучасну політичну реальність.

Аналіз використання інституціонального підходу в політології треба розпочинати з інституціоналізму класичного, так званого «старого». «Старим» різновидам інституціоналізму або інституціональним підходам присвятив основоположний нарис визначний британсько-австралійський політолог Р. А. В. Родс (Rhodes, 2021), який пише: «Існує припущення, яке не викликає жодних сумнівів, що розвиток “нового інституціоналізму” приводить його на зміну “старому інституціоналізмові”» (Rhodes, 2008, p. 90). Але він підкреслює, що старий інституціоналізм не обмежується формально-правовим аналізом. Р. А. В. Родс стверджує, що всі основні різновиди або підходи старого інституціоналізму зберігають науково-дослідну актуальність при аналізі сучасного політичного дискурсу, вони «...є визначальним вихідним пунктом у дослідженні політичних інститутів. Відмінністю внеску політичної науки в дослідження інститутів є аналіз історичної еволюції формально-правових інститутів та ідей, вкорінених у них» (Rhodes, 2008, p. 91).

Методологічні можливості соціально-наукового інституціоналізму, яким він постає в галузі політичних наук, є досить застосованими, зокрема при розгляді проблем державного управління та публічного адміністрування (англ. government and public administration).

Отже, у світовій політології розмежовуються «старий» та «новий», або сучасний, інституціональні підходи. Деякі фахівці перший із цих підходів загалом оцінюють як «донауковий» (Thoenig, 2007, p. 88—89). На нашу думку, «старий інституціоналізм», принаймні в кращих своїх зразках, спирався на досить надійне теоретико-методологічне підґрунтя. А його дослідний інструментарій великою мірою витримав перевірку часом і є придатним до наукового використання, зокрема при аналізі форм державного правління.

Що стосується сучасного, на думку багатьох політологів, власне наукового інституціонального підходу в політичних науках, то найвпливовішою з його версій залишається так звана нормативна теорія інститутів (Thoenig, 2007, p. 92—94). Її найвизначнішими представниками стали американський політолог Дж. Г. Марч і норвезький політолог Й. П. Ольсен (March, & Olsen, 2008). Однак, проаналізувавши інші версії «нового інституціоналізму», ми переконані, що новий інституціональний підхід у політології працюватиме ефективніше у випадку органічного поєднання нормативної теорії інститутів із такими сучасними науково-дослідними напрямками, як інституціоналізм раціонального вибору (Rhodes, Binder, & Rockman [Eds.], 2008, p. 23—38), історичний інституціоналізм (p. 39—55), конструктивістський інституціоналізм (p. 56—74) і мережевий інституціоналізм (p. 75—89). Це можна побачити при поглибленому дослідженні президентської та напівпрезидентської форми (системи) державного правління, здійснюючи інституційний аналіз політичного лідерства (Helms, 2014) в умовах цих форм правління, звертаючись до актуальних аспектів виборчого процесу в Україні й США тощо.

У даному контексті доречно наголосити на тому, що сучасна система політичних наук у світі вибудовується, виходячи з розуміння значущості питань дослідження державного правління, його складників і механізмів у межах інституційного аналізу. На цьому підґрунті взагалі розвивається сучасний політологічний інституціоналізм (Rhodes, Binder, & Rockman, 2008), що охоплює наукове вивчення таких політичних інститутів,

як держава й державне будівництво, конституції країн світу, котрі розглядаються, зокрема, у контексті порівняльної політики, президентство, роль виконавчої влади в парламентарних формах державного правління, міжнародно-порівняльні аспекти відносин між виконавчою владою і легіслатурами, інституційні різновиди державної бюрократії, організація законодавчої влади, порівняльна законодавча поведінка, бікамералізм, судові установи, парламентські і позапарламентські політичні партії та ін. Останнім часом в цьому ж ряду політичних інститутів характеризуються і різноманітні виборчі системи (р. 577—594).

У вітчизняній галузі політичних наук вочевидь існує єдність стосовно того, що дослідження категорії «форма державного правління» має бути першою сходинкою під час аналізу відповідної інституційно-процесуальної проблематики. У фаховому джерелі, яке характеризує поширеність різних форм правління серед країн сучасного світу, наводяться відомості станом на 2018 р. щодо 198 держав (Forms of government, 2021). У власній класифікації послідовно розмежовуватимемо парламентарні конституційні монархії (Sharoval, 1999, р. 287) та дуалістичні конституційні монархії.

Результативність різних форм правління доцільно порівнювати на прикладі складних політичних систем. Інформаційним джерелом дослідження є щорічне рейтингування за індексом демократії (англ. Democracy Index), яке здійснюється за п'ятьма категоріями та 60 показниками британським аналітичним центром «Економіст інтеллідженс юніт» (англ. Economist Intelligence Unit).

Реалізуючи мету дослідження, спочатку визначимо співвідношення чисельності населення країн світу (World Bank, 2019) з рейтингами за індексом демократії 2018-го (Economist Intelligence Unit, 2019, р. 36-40) і 2020-го (2021, р. 8-13) років, який обчислюється за 10-бальною шкалою. Певні корективи внесені згідно з рейтингом за індексом держав, де існує загроза для демократії (англ. Fragile States Index) (Fund for Peace, 2021, р. 7). У кінцевому підсумку до даного рейтингу за індексом демократії ввійшли 166 найбільших держав світу.

Серед складних державно-політичних систем у 2018 р. нараховувалося 138

республік (або 83,1 % від загальної кількості відносно великих держав), з-поміж них президентських республік — 57 (34,3 % від загальної кількості найбільших країн світу), напівпрезидентських, або змішаних, республік — 37 (22,3 %), парламентських республік — 38 (22,9 %), однопартійних республік — 6 (3,6 %). Серед відносно великих істотно вищими порівняно з розподілом усіх держав світу були частки країн із республіканською формою правління (зіставно з монархіями) та президентських республік. Відповідно питома вага країн із монархічною формою правління серед складних державно-політичних систем світу була значно нижчою: їх нараховувалося 28 (або 16,9 % від загальної кількості відносно великих держав), з них абсолютних монархій — 5 (3,0 %), парламентарних конституційних монархій — 17 (10,2 %), дуалістичних конституційних монархій — 6 (3,6 % від загальної кількості найбільших держав світу — до речі, рівно стільки ж, скільки й однопартійних республік). Серед відносно великих країн істотно нижчою порівняно з розподілом усіх держав світу була частка парламентарних конституційних монархій.

Проаналізуємо загальну ситуацію в період із 2018 по 2020 р. у категоріях, застосовуваних «Економіст інтеллідженс юніт», з додатковим урахуванням 167-ї країни — Гонконгу (Economist Intelligence Unit, 2019, р. 2; Economist Intelligence Unit, 2021, р. 3). За цей період чисельність країн повної демократії (англ. full democracies) зросла з 20 до 23, а їхня частка в населенні світу — з 4,5 % до 8,4 %. Настільки різке підвищення питомої ваги за останнім показником викликано тим, що до групи приєдналися чотири держави, населення яких у 2020 р. (List of countries ordered by the population size, 2021) було вельми значним: Японія (126,5 млн. осіб), Південна Корея (51,3 млн.), Тайвань (23,8 млн.) і Чилі (19,1 млн. осіб). А покинула її лише маленька Мальта (0,4 млн. осіб). Досить помітно зменшилися чисельність країн недосконалої демократії (англ. flawed democracies) — з 55 до 52 — та їхня частка в населенні світу — з 43,2 % до 41,0 %. Так само помітно зменшилися кількість гібридних режимів (англ. hybrid regimes) — з 39 до 35 — і їхня питома вага в населенні відповідної групи держав світу — з 16,7 % до 15,0 %.

Чисельність групи відносно великих авторитарних держав (англ. *authoritarian regimes*) за період, що розглядається, зросла з 53 до 57. До неї додалися чотири країни, з населенням у 2020 р.: Ірак — 40,2 млн. осіб, Буркіна-Фасо — 20,9 млн., Малі — 20,3 млн., Палестина — 5,1 млн. осіб. Тобто ця четвірка у будь-якому випадку добавила групі майже 90 млн. осіб. Однак сукупна частка авторитарних країн у 2018 р. була та у 2020 р. залишилася на рівні 35,6 % населення світу. Отже, світова сукупність відносно великих неавторитарних країн протягом цього періоду продемонструвала позитивну динаміку в царині зростання чисельності населення порівняно з відповідною групою авторитарних держав світу.

На нашу думку, за підсумками рейтингування та супутніх досліджень у сукупності країн світу є вагомі підстави розмежовувати дві достатньо стійкі політичні спільноти чи навіть спільноти, якими є світ демократії (англ. *world of democracy*) та світ авторитаризму (англ. *world of authoritarianism*). До другого логічно включити всі держави, що за класифікацією «Економіст інтеллідженс юніт» належать до групи авторитарних режимів. Звісно, це не перекреслює сподівань на майбутню демократичну еволюцію політичних систем цієї групи.

Що стосується групи гібридних режимів, то вважаємо правильним зарахувати її країни до світу демократії. Адже, характеризуючи її, фахівці аналітичного центру «Економіст інтеллідженс юніт» не заперечують факту існування та функціонування питомо демократичних інститутів у відповідних країнах. Ідеться лише про небезпечний рівень загроженості цих інститутів, зокрема: вибори та виборчий процес можуть мати суттєві вади, навіть системні; урядовий тиск на опозиційні партії та кандидатів може бути поширеним, аж до всеосяжності; у царинах політичної культури, функціонування держави та громадської участі в політичному житті можуть спостерігатися серйозні «слабкі місця», більш розповсюджені, ніж у групі недосконалих демократій; тощо (Economist Intelligence Unit, 2021, p. 57). Тобто йдеться про системи, в основі своїй демократичні,

просто менш зрілі, більш загрожені порівняно з демократичними політичними режимами у вузькому розумінні.

Спираючись на індекс демократії «Економіст інтеллідженс юніт» за тією ж 10-бальною шкалою, пропонуємо для виокремленого вище світу демократії за іншими числовими значеннями згаданого індексу застосовувати розроблену нами класифікацію держав відповідно до одного з п'яти типів політичних систем або політичного режиму:

- досконалі демократії (англ. *perfect democracies*): значення від 8,76 бала і більше;
- високорозвинені демократії (англ. *high-developed democracies*): значення більше за 7,51 бала, та менше або дорівнюють 8,75 бала;
- середньорозвинені демократії (англ. *mid-developed democracies*): значення більше за 6,51 бала, та менше або дорівнюють 7,50 бала;
- базові демократії (англ. *basic democracies*): значення більше за 5,51 бала, та менше або дорівнюють 6,50 бала;
- загрожені демократії (англ. *fragile democracies*): значення дорівнюють або менше від 5,50 бала, та дорівнюють або більше від 4,01 бала.

Нами було укладено рейтинг за індексом демократії «Економіст інтеллідженс юніт», що охоплює 166 найбільших держав світу. Але надалі у своєму дослідженні зосередимо увагу на проблемах політичних систем світу демократії (109 держав). Констатуємо, що група країн досконалої демократії включає 12 держав, група країн високорозвиненої демократії — 24 держави, група країн середньорозвиненої демократії — 22 держави, група країн базової демократії — 28 держав, група країн загроженої демократії — 23 держави. Також можна об'єднати ці групи у дві категорії: перші три групи, що складають ядро демократичного світу, позначити як країни сталої демократії (англ. *sustainable democracies*), останні дві, що складають його периферію, — як країни демократії, що виникає чи відновлюється (англ. *emerging or restoring democracies*). Як бачимо, у 2020 р. ядро світу демократії охоплювало більше половини — 58 держав, а його периферія — 51 державу.

Зазначимо, що 3-поміж відносно великих країн світу у групі досконалих демократій більше половини — 7 з 12 — складають парламентарні конституційні монархії як Європи (у рейтинговому порядку — Норвегія, Швеція, Данія, Нідерланди), так й інших частин світу (у тому самому рейтинговому порядку — Нова Зеландія, Канада та Австралія). Останні три історично й актуально-юридично пов'язані з політичною системою Великої Британії, яка сама опинилася вже серед «просто» високорозвинених демократій. Рівно чверть групи досконалих демократій — 3 з 12 — становлять невеликі за розміром європейські парламентські республіки: Ісландія, Фінляндія й Ірландія. Нарешті, обидві політичні системи, позначені нами як напівпрезидентські, що замикали груповий субрейтинг, відрізняються дуже істотною специфікою, фактично є унікальними: Тайвань має лише загальновизнаний міжнародно-правовий статус території світу, а Швейцарію політологи в переважній більшості розглядають як державу, яка єдина в сучасному світі зберегла окремішню директоріальну форму правління (англ. *directorial government*), котра існує поряд із президенталізмом, парламентаризмом і напівпрезиденталізмом (див., напр.: Müller, 2011, р. 143—144).

Парламентські республіки становлять більшість у наступних двох групах, складаючи істотно більше третини як високорозвинених (9 з 24; тут заслуговують окремої згадки Німеччина та Італія), так і середньорозвинених (8 з 22; а тут на окрему згадку, поза сумнівами, заслуговує гігантська Індія) демократій. У групі високорозвинених демократій другу позицію за поширеністю займають президентські республіки: держав із цією формою правління тут рівно чверть — 6 з 24 (причому лідером є не США, передують Уругвай, Чилі, Коста-Рика та Південна Корея; а значно нижче, за США, знаходиться розташований в Азії член ЄС Кіпр). Близько однієї п'ятої частини цієї групи складають 5 парламентарних конституційних монархій (у рейтинговому порядку — Люксембург, Велика Британія, Японія, Іспанія, Бельгія), рівно одну шосту — 4 напівпрезидентські республіки (серед них передують Франція та Португалія).

Саме 7 напівпрезидентських республік у групі середньорозвинених демократій, становлячи близько третини її чисельного складу, являють собою другу за поширеністю підгрупу: тут за розмірами виділяються Південно-Африканська Республіка, Польща та Перу (ця форма правління є винятком для Південної і взагалі Латинської Америки). У цьому мегарегіоні знаходяться 4 з 5 президентських республік, представлених у групі (трохи менше чверті її чисельного складу), зокрема такі великі, як Колумбія, Аргентина та Бразилія, та азійські Філіппіни. З двох парламентарних конституційних монархій групи істотно більшими розмірами та дещо вишим рівнем розвитку демократії виділяється Малайзія.

У групі країн, які ми назвали базовими демократіями, лідерство за чисельністю поділяють підгрупи парламентських і президентських республік: до обидвох входить по 9 держав - близько третини цієї найчисленнішої групи. У підгрупі парламентських республік ми б звернули особливу увагу на Хорватію - через її групове лідерство та членство в ЄС, Сінгапур - через його багаторічне переконливе глобальне лідерство в царині економічного розвитку, Бангладеш - через велику чисельність населення та її стрімке зростання, що триває, і Молдову - через її сусідство з Україною та спільність цілей, потреб і проблем на шляху до ЄС. У підгрупі президентських республік найвищий індекс демократії має і лідер серед африканських держав із цією формою правління - Гана; ще вартий згадки той факт, що тут представлені гігантська Індонезія і кілька держав Латинської Америки й Карибського басейну, включаючи гігантську Мексику. На 6 напівпрезидентських республік групи припадає лише близько однієї п'ятої її чисельного складу, але ж серед них - Україна та Румунія. З двох дуалістичних конституційних монархій групи згадаємо вельми специфічну, справді унікальну з точки зору особливостей політичної системи та форми правління - Таїланд: ця країна вирізняється не лише значними розмірами, але й стрімким зростанням індексу демократії саме за період, що розглядається.

Нарешті, у групі країн "загроженої" демократії домінують 14 президентських республік, які становлять більше шістдесяти

відсотків її чисельного складу. Серед них, своєю чергою, домінують 10 президентських республік Африки, включаючи гігантську Нігерію, у затінку яких перебувають 3 не дуже великі держави Латинської Америки. Але не єдина в цій групі азійська президентська республіка — Туреччина, яка різко виділяється на загальному тлі завдяки своїм глобальним і регіональним геополітичним амбіціям, членству в НАТО та значенню для України. На 6 парламентських республік припадає більш ніж чверть від кількісного складу групи; серед них заслуговують на увагу близька Вірменія та один із лідерів Південної Азії за політико-економічними масштабами - Пакистан. З двох напівпрезидентських республік для нас вельми важливим і цікавим є досвід стратегічного партнера - Грузії. У групі "загрозених" демократій представлена і така значна держава, як дуалістична конституційна монархія Марокко.

Загалом ядро світу демократії включає 20 парламентських республік (більше третини від кількості країн цієї категорії в його складі), 14 парламентарних конституційних монархій (близько чверті), 13 напівпрезидентських республік (більше однієї п'ятої) і 11 президентських республік (трохи менше однієї п'ятої від кількості країн цієї категорії в його складі). А периферія демократичного світу охоплює 23 президентські республіки (майже половину від чисельного складу держав цієї категорії), 15 парламентських республік (менше третини), 8 напівпрезидентських республік (менше однієї шостої), 3 дуалістичні конституційні монархії (близько 6 %) і лише дві парламентарні конституційні монархії (близько 4 % від чисельного складу держав цієї категорії).

Висновки

Здійснене дослідження дозволяє зробити наступні основні висновки:

- так званий «старий інституціоналізм», зокрема формально-правовий аналіз, зберігає значний науковий потенціал, який було продемонстровано в нашому дослідженні

форм правління держав сучасного світу;

- ми наголошуємо на тому, що «новий інституціоналізм» у політичних дослідженнях працює більш результативно у випадку поєднання нормативної теорії інститутів із такими напрямками, як інституціоналізм раціонального вибору, історичний інституціоналізм, конструктивістський інституціоналізм і мережевий інституціоналізм, та інтенсивно застосовуємо відповідні дослідні методологію й інструментарій;

- нами доведено, що з позиції політичних наук варто розмежовувати дві частини сучасного світу — світ демократії та світ авторитаризму, у межах першого виокремлюючи (за індексом демократії) п'ять груп відносно великих держав, а саме: 1) досконалі демократії (значення індексу демократії «Економіст інтеллідженс юніт» від 8,76 бала і більше) — 12 країн; 2) високорозвинені демократії (значення більше за 7,51 бала, та менше або дорівнюють 8,75 бала) — 24 країни; 3) середньорозвинені демократії (значення більше за 6,51 бала, та менше або дорівнюють 7,50 бала) — 22 країни; 4) базові демократії (значення більше за 5,51 бала, та менше або дорівнюють 6,50 бала) — 28 країн; і 5) загрозені демократії (значення індексу демократії «Економіст інтеллідженс юніт» дорівнюють або менше від 5,50 бала, та дорівнюють або більше від 4,01 бала) — 23 країни;

- у нашій класифікації за категоріями держав світ демократії поділяється на ядро, яке складають країни сталої демократії (перші три групи — 58 відносно великих держав), і периферію, яку складають країни демократії, що виникає чи відновлюється (четверта і п'ята групи — 51 відносно велика держава).

Що стосується найближчої перспективи подальших розвідок у цьому напрямі, то вони будуть присвячені інституційно-процесуальним механізмам політичного лідерства в умовах президентських і напівпрезидентських демократичних республік.

REFERENCES

- Bakirov, V. S., & Sazonov, M. I. (Eds.). (2008). Comparative politics. Main political systems of the present-day world. Kharkiv: V.N.Karazin Kharkiv National University Press. 576 p. [in Ukrainian]
- Duverger, M. (1980). A new political system model: semi-presidential government. *European Journal of Political Research*, 8(2), pp. 165—187.
- Economist Intelligence Unit [EIU]. (2019). Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy. London etc.: The Economist Intelligence Unit Limited. 66 p.
- Economist Intelligence Unit [EIU]. (2021). Democracy Index 2020: In sickness and in health? London etc.: The Economist Intelligence Unit Limited. 72 p.
- Elgie, R. (2014). Executive leadership in semi-presidential systems. In R.A.W.Rhodes & P. 't Hart (Eds.), *The Oxford handbook of political leadership*. New York: Oxford University Press. 11 p. Retrieved from *The Oxford Handbook of Political Leadership* | R. A. W. Rhodes, Paul 't Hart | download (ua1lib.org)
- Forms of government of the countries of the world. (2021). MERKATOR. Retrieved from *Форми правління країн світу* | MERKATOR [in Ukrainian]
- Fund for Peace. (2021). Fragile States Index annual report 2021. Washington, D.C.: The Fund for Peace. 50 p.
- Helms, L. (2014). Institutional approach. In R.A.W.Rhodes & P. 't Hart (Eds.), *The Oxford handbook of political leadership*. 12 p. Retrieved from *The Oxford Handbook of Political Leadership* | R. A. W. Rhodes, Paul 't Hart | download (ua1lib.org)
- Kolodii, A. (2010). Neo-institutionalism and its cognitive resources in political studies. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Filosofska-politologichni studii*, випуск 1, pp. 60—69. Lviv: Ivan Franko Lviv National University. [in Ukrainian]
- List of countries ordered by the population size in 2020. (2021). PopulationPyramid.net. Retrieved from *Countries Ordered by Population in 2020* (populationpyramid.net)
- Lytvyn, V. (2018). Attributes and varieties of the semi-presidential system of government in Europe: institutionally-procedural and politically-behavioral aspects. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Press. 636 p. [in Ukrainian]
- March, J. G., & Olsen, J. P. (2008). Elaborating the “new institutionalism”. In R.A.W.Rhodes, S.A.Binder & B.A.Rockman (Eds.), *The Oxford handbook of political institutions* (pp. 3—20). New York: Oxford University Press.
- Müller, W. C. (2011). Governments and bureaucracies. In D.Caramani (Ed.), *Comparative politics* (2nd ed., pp. 141—161). New York: Oxford University Press.
- Passarelly, G. (2021). An eclectic political scientist: A tribute to Robert Elgie. *Government and Opposition: An International Journal of Comparative Politics*, 56(3), pp. 563—576. Retrieved from *An Eclectic Political Scientist: A Tribute to Robert Elgie* | *Government and Opposition* | Cambridge Core
- Rhodes, R. A. W. (2008). Old institutionalisms. In R.A.W.Rhodes, S.A.Binder & B.A.Rockman (Eds.), *The Oxford handbook of political institutions* (pp. 90—108). New York: Oxford University Press.
- Rhodes, R. A. W. (2021). R.A.W Rhodes website. Retrieved from R.A.W Rhodes, Professor Of Government (raw-rhodes.co.uk)
- Rhodes, R. A. W., Binder, S. A., & Rockman, B. A. (Eds.). (2008). *The Oxford handbook of political institutions*. New York: Oxford University Press. XVII, 816 p.
- Samuels, D. (2007). Separation of powers. In C.Boix and S.C.Stokes (Eds.), *The Oxford handbook of comparative politics* (pp. 703—726). New York: Oxford University Press.
- Shapoval, V. M. (1999). Governmental order of the countries of the world. Kyiv: Ukrainskyi Tsentri Pravnych Studii. 320 p. [in Ukrainian]
- Thoenig, J.-C. (2007). Institutional theories and public institutions: traditions and appropriateness. In B.G.Peters & J.Pierre (Eds.), *The handbook of public administration: Concise paperback edition* (pp. 88—98). Los Angeles etc.: SAGE.
- World Bank. (2019). Population 2018. World Development Indicators database. 23 December. 5 p.

Tesfaie LadaPh.D. Student, <https://orcid.org/0000-0003-0480-1908>, mykharkovua@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 25.05.21

Схвалено до друку / Accepted: 29.06.21